

ŞEFTALİ-NEKTARİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

Şeftali botanik adına bakılarak ana vatanının İran ve Kafkasya olduğu ileri sürülmekteydi. Fakat daha sonra yapılan çalışmalar şeftalinin ana vatanının Doğu Asya ve Çin olduğunu ortaya koymuştur.

Şeftali Çin'den Buhara ve Keşmir yoluyla İran'a gelmiş. Yunanlılar ve Romalılar MÖ 1000 yıllarında bu meyveyi tanımışlardır. Bugün Avrupa'nın İngiltere ve Kuzey memleketleri hariç her tarafında yetiştirilmektedir.

Amerika'ya 16. Yüzyılda İspanyol gemiciler tarafından götürülmüştür. Amerika'nın hem güneyinde hem de kuzeyinde yetiştirilmektedir. Afrika'da son yıllarda şeftali yetiştiriciliği genişlemiş Avustralya ve Yeni Zelanda'da da en fazla yetiştirilen meyve türü olmuştur. Dünya üzerinde en büyük şeftali yetiştiricisi ülkeler sırasıyla; İtalya, ABD, Çin, Yunanistan, İspanya, Fransa, Rusya, Türkiye, Meksika ve Arjantin'dir.

Ülkemizin değişik ekolojilere sahip olması, erken verimlilik, taze tüketimin yanı sıra meyve suyu ve konserve olarak işlenebilmesi ara farım bitkisi olarak kullanılabilmesi, çeşitliliğin fazlalığı ve son yıllarda şeftalinin iyi pazar fiyatı oluşturmaları şeftali tarımını önemli bir hale getirmiştir.

Türkiye'de; Doğu Anadolu'daki birkaç il dışında her yerde şeftali yetiştirilmektedir. Şeftali yetiştiriciliğinin yapıldığı bölgeler içerisinde üretimin yansına yakını Marmara Bölgesinde yapılmaktadır.

ŞEFTALİ ÇEŞİTLERİ :

ŞEFTALİNİN EKOLOJİK İSTEKLERİ :

İklim İstekleri:

Şeftali değişik iklim şartlarına uyabilen meyve türlerinden biridir. Ekvatorun güney ve kuzeyinde 25-45 enlem dereceleri arasında yetiştiriciliği yapılabilmektedir. Şeftali yetiştiriciliğini sınırlayan faktörlerin başında düşük kış sıcaklıkları, çeşidin soğuklama ihtiyacı ve ilkbahar geç donları ile düşük yaz sıcaklıkları gelmektedir. Kış sıcaklığının -18°C ile -20°C 'ye düştüğü yerlerde gözler ve sürgünler donar, -25°C 'de ise ağaçlar donabilir. Bununla birlikte, oluşabilecek düşük sıcaklığın süresi donun olduğu dönemlerdeki ağacın fizyolojik durumu, havadaki nem miktarı gibi faktörlerde ağacın dondan etkilenmesinde önemli rol oynar. Redhaven çeşidi dona en fazla dayanan çeşit olup, bunu J.H.Hale ve Dixired çeşitleri izlemektedir.

Şeftali çeşitlerinin kış soğuklama istekleri 250 ile 1250 saat arasında değişmektedir. Çeşitler kış soğuklama ihtiyacını tamamlayamadığında ağaçlar çiçek tomurcuklarını ve çiçeklerini silker, ilkbaharda çiçeklenme gecikir ve düzensiz olur.

Şeftali, erken uyanan ve vejetasyonu erken başlayan bir bitkidir. Çiçekler açıldıktan sonra oluşabilecek bir don olayı, çiçekleri ve çiçek gözlerini dondururlar. Çiçek tomurcukları açılmadan önce -5 ve -6 °C de zarar gördükleri halde, açılma sonrasında -3 °C de donmaktadırlar. Küçük meyvelerde bu durumdan zarar görürler.

Yaz sıcaklığının düşük olması, meyve eti rengi başta olmak üzere diğer meyve kalite unsurlarını olumsuz yönde etkiler, meyve olumu gecikir. Ülkemizde şeftali yetiştiriciliğinin yapıldığı bölgelerde yaz sıcaklığı yönünden bir problem yoktur.

Toprak İsteği:

Şeftali için toprak isteği söz konusu olunca kullanılan anacın isteği göz önüne alınmalıdır. Şeftali şeftali çöğürü üzerinde süzek, kumlu, killi, tırlı, milli, çakıllı ve çabuk ısınan alüviyal toprakları sever. Toprak pH'sı 6-7 arasında olması gerekir. Kumlu topraklarda yeterli sulama ve iyi gübreleme ile şeftali yetiştirilebilir. Ağır, nemli ve soğuk olan killi topraklar şeftali yetiştiriciliği için uygun değildir.

ŞEFTALİ ANAÇLARI :

Tohum Anaçları: Tohumdan elde edilen anaçlardır.

Şeftali Çöğürü: Genellikle küçük çekirdekli yabani formlar mütecanis çöğür vermektedir. Alüvyonlu, süzek, sıcak topraklarda iyi gelişirler. Ağır ve kireçli topraklara ve nematodlara hassastırlar.

Nemaguard: Kendine verimli ve nemaguard adı verilen ağaçlardan elde edilmişlerdir. Nematodlara (Melodogyne incognita agrita, M. javanica) dayanıklı, tüm çeşitlerle uyuşması (affinite) iyi, ancak kloroza karşı hassastırlar.

GF 305: Fransa'da selekte edilmiştir. Kendine verimli olan bu anaç homojen çöğür vermektedir. Bütün şeftali çeşitleri ile affinitesi iyi olup, gelişmesi kuvvetlidir. Yaprak kıvrıcıklığına (klok) dayanıklıdır, iyi drene edilmiş orta kuvvetteki topraklarda iyi gelişir, nematodlara mukavim olup, çimlenme oranı % 100 dür.

Şeftali Yozları: Homojen çöğür vermeleri nedeniyle, Amerika'da: Halford, Rutgers Red Leaf, Lowel ve Elberta kültür çeşitleri anaç üretiminde kullanılmaktadır. Ancak bunlar ağır ve kireçli topraklarda yetişememekte ve nematoda dayanıksız bulunmaktadır.

Erik Çöğürü: Ağır, killi, taban suyu yüksek olan soğuk topraklarda kullanılırlar. Ancak, vegetatif faaliyet bunlarda erken sona erdiğinden, erik anaçlarına geç olgunlaşan şeftali çeşitleri aşılammamalıdır. Erik anaçlarından en önemlileri: St. Julien çöğürleri, St Julien Hybrit No 1, Myrobolan ve Damask çöğürleridir.

Badem Çöğürü: Bu anaç, kireçli ve çakıllı topraklar (PH>7) için uygundur. Şeftali çeşitleri ile affinitesi iyi değildir. Ağaçlar küçük ve verimsiz olup, kısa ömürlü olurlar.

Kayısı Çöğürü: Bu anaç, kurak iklim bölgelerinde ve kurak toprak şartlarında kullanılır. Kök-ur nematodlarına dayanıklı olup, şeftali çeşitleri ile uyuşumu iyi değildir.

Klon Anaçları: Şeftali yetiştiriciliğinde; badem x şeftali melezlemesinden elde edilen klon anaçları ile, erik klon anaçları da kullanılmaktadır.

Badem x Şeftali Melezleri :

GF 677 Klonu: Çok kuvvetli olup, nematoda mukavimdir. % 12-13 aktif kireç bulunduran topraklarda kullanılabilir. Kuru, kireçli ve bilhassa yamaç araziler için uygundur. Yeşil çelik ve doku kültürü ile üretilirler.

Hansen 2168 ve Hansen 536 klonları: Bu anaçlarda Gal nematodlarına dayanıklı olup. Kuzey ve Güney Afrika'da şeftali yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahiptir. Bu melezler daha çok yorgun topraklarda kullanılabilirler, İtalya'dan yayılmış olup, doku kültürü ile çoğaltılırlar.

Erik Klon Anaçları :

GF 43: Kuvvetli büyüyen bu anaç, tüm şeftali çeşitleri ile iyi uyuşan, Avrupa tipi verimli bir eriktir. Organik maddece zengin, kumlu-killi karakterdeki kuvvetli topraklar için uygun olup, yorgun topraklara elverişli değildir. Çelikle ve doku kültürü ile çoğaltılırlar.

Damask 1869: İtalya'da şeftali üretiminde kullanılan bir erik klonudur. Kloroz görülen ağır topraklar için uygundur. Üzerine aşılı ağaçların tacında % 20 oranında küçültme yapar, erken ve çokça çiçeklenir. Ancak, çöğür anacına göre meyveler daha küçüktür ve daha kısa ömürlüdür. Nectarinler için uygun olmayıp, çelik ve doku kültürü ile çoğaltılırlar.

Damask 1869 ve çöğürden daha az verimli olup, bol dip sürgünü verir. Üzerine aşılı olan çeşitlerde meyve küçük olur. Nectarinlerle uyuşumu iyi olup, doku kültürü ile çoğaltılırlar. Tüm meyvelerde olduğu gibi, şeftalide de kendi tohum anacının üzerine aşılama yapıldığı taktirde; en iyi anaç kalem uyuşumu, mükemmel ağaç ve meyve gelişimi elde edilebilmekte ve standart özelliklerini gösterme noktasında en iyi sonuç alınabilmektedir.

Genel bir kural olarak; zaruret olmadığı müddetçe yetiştiricilikte, o türe ait klon yada çöğür anacı dışında başka bir anaç kullanılmamalıdır

ÇOĞALTILMASI

En uygun olan ve en çok kullanılan çoğaltma metodu, T durgun göz aşısı kullanarak gerçekleştirilen üretim metodudur. Yeşil çelik ve odun çeliği ile de üretilebilir ancak ekonomik değildir. Gerekli durumlarda kalem aşısı ve diğer üretim yöntemleri de kullanılabilir.

DÖLLENME BİYOLOJİSİ

Şeftali ve nectarin çeşitleri genelde kendine verimlidirler. June Elberta, J.H.Hale, Late Crawford ve Mikado çeşitleri kendine kısır olup, diğer çeşitlerden herhangi biri ile döllenebilir.

Şeftalinin tozlanmasında birinci derecede arılar ve böcekler rol oynar.

ŞEFTALİ BAHÇESİNDE UYGULANAN KÜLTÜREL VE TEKNİK İŞLEMLER

Bahçe Tesisi:

Şeftali tüm gelişimini kısa sürede tamamlayan ve erken meyveye yatan bir bitkidir, iyi bakıma kolay cevap verir. Toprağının iyi işlenip, hazırlanması gerekir. Şeftali bahçelerinin dikimden önce derin ve yüzeysel sürülerek hazırlanmaları gerekir. Son sürümle beraber dekara 1-2 ton yanmış çiftlik gübresi verilmesi en uygundur.

Şeftali ve nektarin bahçeleri genel olarak, 1 yaşlı fidanlarla kurulur. Fidan dikimi tercihen sonbaharda yapılır. Ancak kışı soğuk geçen yerlerde ilkbahar dikimi tavsiye edilir. Aşı bölgesi, toprak yüzeyinden 5-10 cm. yukarda kalacak şekilde dikim derinliği ayarlanır. Fidanların kökleri sokulurken hasar görmemeli koparılmamalı ve yaralanan kısımlar yara üzerinden kesilmelidir. Dikim aralığının belirlenmesinde; iklim, toprağın kuvveti, anaç, çeşidin büyüme gücü gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Genel olarak dikim mesafesi 5x5, 5x4 m. verilmekte ise de, belirtilen faktörler ışığında bu aralığın belirlenmesi en uygun olanıdır.

Budama:

Şeftali ve nektarin ağaçları diğer meyve ağaçlarına göre daha fazla budama ister. Bunun nedeni meyvelerin 1 yıllık dallarda teşekkül etmesidir. Her yıl düzenli ürün alınabilmesi için, yeterli miktarda yıllık sürgün olmalıdır. Tüm meyvelerde olduğu gibi şeftalide de ilk yıldan itibaren uygun şekil verilmeli ve sonraki yıllarda da bu şekil korunmalıdır. Bu nedenle meyve ağaçlarına şekil vermeden önce yetiştirilmek istenen çeşidin, bazı fizyolojik özellikleri, yetiştirileceği ekolojik şartlar ve ekonomik kriterler de iyi incelenmelidir.

Şekil Budaması:

Meyve fidanlarına şekil verirken, beslenme fizyolojisi ile buna bağlı olarak tür ve çeşitlerin özel budama istekleri, özel dallanma şekilleri, budamaya karşı dal ve dalcıkların vereceği tepki gibi bilgiler ve çevresel ekolojik şartların iyi bilinmesi gereklidir.

Kurak bölgelerde meyve ağaçlarına, iç kısımlarında nem tutacak yapay bir ortam oluşturmaya ve güneşin zararlı etkilerinden korumaya uygun (doruk dallı şekil gibi) kapalı şekillerin verilmesi gerekir. Aynı zamanda böyle yerlerde, topraktaki suyun kısa zamanda buharlaşmasını önlemek amacıyla tacın, toprağa yakın yani, gövdelerin bodur olması istenir.

Nemli bölgelerde ise, bu durumun tersi olması amaçlanır.Yani fidanlar iç kısımlarında fazla nem tutmayacak şekilde açık (goble gibi) ve aşırı toprak neminden zararlanmayacak şekilde de yüksek gövdeli olarak şekillendirilmelidir.

Şeftali ve nektarin ağaçlarına goble, şapkalı goble. değişik doruk dallı ve palmet gibi şekiller verilmektedir.

Mahsul Budaması:

Şeftalilerde meyveler buket dalları ve yıllık sürgünler üzerinde meydana gelir. Bu nedenle her yıl yeni sürgün teşekkülünün sağlanması gerektiği için sert budama uygulanır, iyi bir budama yapabilmek için dal çeşitlerinin ve üzerinde bulunan gözlerin (çiçek gözü. odun gözü) durumu dikkate alınmalıdır.

Budama esnasında çiçek ve sürgün gözlerini karışık şekilde taşıyan dallar bırakılmalı, yalnız çiçek gözü taşıyan dallar kesilmelidir. Bırakılan meyve dallarında meyveyi taşıma ve geliştirme kapasiteleri göz önüne alınarak uç alma yapılmalıdır. Bu arada yaşlanmış, kırılmış, sağlıksız ve havalanmaya engel teşkil eden ve tacın şeklini bozan dallarda çıkarılır. Temel esas olarak: ağacın vejetatif gelişmesi ile meyve tutumu dengesi iyi kurulmalı ve korunmalıdır.

Sulama:

Sert çekirdekli meyveler arasında en fazla su isteyen bitki şeftalidir. Meyvelerde çekirdek teşekkülünden sonra suya ihtiyaç vardır. Su ihtiyacı ise iklim ve toprak özelliklerine göre farklılık gösterirler. Meyvelerin olgunluk tarihinden 3-4 hafta evvel yapılan sulamalar, en güzel sonucu verirler. Meyvelerin büyüklük, lezzet ve renkleri mükemmel olur.

Toprağın işlenen kısmından aşağı doğru 10 cm.lik kısmı kurduğunda, sulama zamanı gelmiş demektir.

Sulamanın bir defada bolca suyla yapılması en uygun sulama şeklidir. Günün sabah ve akşam saatlerinde sulama yapılması, hem ağacın faydalanması ve hem de su ekonomisinin sağlanması yönünden önemlidir.

Gübreleme:

Şeftali ağaçları çabuk gelişen ve çok verimli ağaçlardır. Çabuk gelişme ve yüksek verimde iyi bir beslenmeyi gerektirir. Aksi halde ağaçlarda gelişme yavaşlar ve durur. Bu bahçelerde: çiftlik gübresi ve yeşil gübrelerle birlikte ticari gübrelerde kullanılmalıdır. Gübreleme oranı; ağacın yaşı, verim durumu, topraktaki besin maddeleri miktarı ve ekoloji ile yakından ilgilidir. Bu nedenle yapılacak yaprak ve toprak analizleri doğrultusunda kimyasal gübreleme yapılmalıdır. Bu şekilde en ekonomik ve en uygun gübreleme yapılmış olacaktır. Gübrelemenin ağaçtaki ve ürünlerdeki başarısı, budama ve meyve seyreltmesinin iyi olmasına bağlıdır. Genel olarak, 2-3 yılda bir dekara 1-2 ton yanmış çiftlik gübresi uygulaması idealdir. Verilemediği zamanlarda da uygun bir yeşil gübre bitkisi ekilerek, toprağa karıştırılabilir.

Meyve seyreltme: Şeftali ağaçlarında genellikle meyve tutumu fazladır. Bu meyveler olgunluğa kadar ağaçta kalırsa irileşmez, dal kırılmaları, sürgünlerin yeteri kadar pişkinleşmemesi nedeniyle, kış aylarında don zararı ve gelecek yıl meyve miktarında azalmalar görülür. Meyvelerin gerçek iriliğine ulaşabilmesi, albenisinin artması ve ağaç dengesinin korunabilmesi için meyve seyreltmesi yapılmalıdır. Meyve seyreltmesi iki şekilde yapılabilir.

Kimyasal maddelerle seyreltme:

Üretim alanının çok geniş olduğu ve işgücü giderlerinin yüksek olduğu yer ve zamanlarda meyve seyreltmesi için kimyasallar kullanılır. Bu kimyasallardan Sevin, DNOC, NAA ve Ethephon en çok uygulananlardır. Bu seyreltme şeklinde seyreltme oranı; uygulama zamanı, püskürtme dozajı, ortam sıcaklığı ve çiçek yoğunluğu gibi faktörlere bağlıdır. Araştırma kuruluşlarında yapılan denemelerde; Selinon Povvders, 100 lt suya 60-100 gr dozajında çiçekler % 80-85 açtığında kullanılmıştır. Bu kimyasal çiçeklerin stil tepesini yakmak suretiyle seyreltme yapar, ilaçlamadan sonra yağış ve sıcaklığın düşmesi yada yükselmesi yakıcı etkiyi arttırır.

Yine Gibberellik Asitin 150 ppm lik konsantrasyonlarının bir yıl önceden (Temmuz- Ağustos dönemi) ağaçlara pülverizasyonu ile de seyreltme gerçekleştirilebilmekte ancak bu metodun seyreltme oranı tespit edilememektedir.

El İle Seyreltme:

En sağlıklı ve eskiden beri kullanılan en garantili yoldur. Seyreltme meyve çekirdekleri sertleşmeden çağla döneminde yapılmalıdır. Seyreltme her 15-20 cm de bir meyve ve her meyveye 40-60 yaprak düşecek şekilde gerçekleştirilmelidir.

<http://www.cevizfidan.com/>